

GEORGE GORDON BYRON

LARA¹

Památce velkých pěvců slovanských

A. Mickiewicze, J. Slovackého, M. J. Lermontova, K. H. Máchy

připisuje překladatel.

Úvod

„Lara“ vyšel tiskem poprvé v Londýně v srpnu 1814. Krátce před tím vydal lord Byron – nepočítaje v to jeho prvotiny básnické „Hours of Idleness“ (Chvilé prázdňe) a proslulou satyru „English bards and Scotch Reviewers“ (Angličtí básníci a skotští kritikové) – první dva zpěvy „Child-Harolda“ roku 1811, jimiž se dle vlastního doznání stal přes noc slavným, básně „The Waltz“, „Giaura“ a „Nevěstu z Abydu“ r. 1813, „Korsara“ v únoru 1814, jsa jako lev aristokratických salonů londýnských právě tak hýčkán přízní všech kruhů anglické společnosti, jako byl za neplná dvě léta na to, po manželském rozvodu svém s lady Byronovou, roz. Milbankeovou, těmiže kruhy nenáviděn a zlehčován. Stál tehdy na vrcholu své tvůrčí činnosti, která mu byla spíš zdrojem zábavy než vyčerpáváním sil.

Arci díla, jako třetí a čtvrtý zpěv „Child-Harolda“, „Manfred“, „Kain“, „Země a nebe“ a „Don Juan“, jehož poslední zpěvy vytištěny krátce před úmrtím básníkovým v březnu 1824, měly tehdy teprve vyjítí.

Nicméně jest pro způsob tvorby jeho v oné době příznačno, že „Nevěstu z Abydu“ napsal za 4 noci, „Korsara“ za 13 dní, „Vězně Chillonského“ (vyšel r. 1816) napsal, jak známo, v Ouchy u Lozany ve Švýcarsku, kde ho na cestě s přítelem, básníkem Shelleyem, zdržel po dva dny déšť, – za jedinou noc, „Laru“ pak, jak praví v jednom ze svých dopisů, háje se proti výtce, „že jest básně těžce pracována,“ psal přicházeje domů z plesů a maškarád, něco přes měsíc – „za svlékání se před spaním.“

Básník v té době tvořil tak lehce, že se přátelé jeho obávali z toho újmy pro jeho díla, pročež se autor k domluvě jich, rozmrzelý útoky svých odpůrců, zanášel nějaký čas, t. j. mezi vydáním „Korsara“ a „Lary“, i myšlenkou, vzdát se spisovatelské činnosti vůbec. Pouta toho

---

¹ Byron G. G., *Lara*, přel. Fr. Tropp, Praha 1909.

genius Byronův na dlouho arcit' nesnesl a proto s onoho zvláštního záměru básníkovy na štěstí dost záhy opět sešlo.

A přece náležejí „Lara“ s „Korsarem“ k těm výtvorům básníkovým, jichž chmurného prostředí a odporu proti běžnému řádu nepřátely tvorby Byronovy do nedávna používáno jedině ku charakteristice jeho poesie! Ovšem neprávem, ježto nepřihlíženo k ostatnímu životnímu dílu básníkovu.

„Lara“ jest dle Byronova díla typ člověka-velmože, světem zhrdajícího, který stížen jakous tajemnou vinou, po dlouhé době nepřítomnosti své v průvodu pážete Kaleda domů se navrací, zůstává však okolí svému, byť se společnosti přímo nevyhýbal, i nadále cizím.

Naše doba by v něm shledala představitele Nietzscheova „nadčlověka“ z konce XIX. století, neb aspoň jistý druh jeho.

Stručný obsah „Lary“ jest tento:

Za slavnosti na hradě Othově, souseda Larova, host pána hradu, Ezzelin, v něm poznává osobu, jež se v cizině stala svými činy zlopočestnou. Za nařknutí to vyzve Lara jej na souboj, který se má konati následujícího dne v hradě Othově. Po výstupu s Ezzelinem Lara s pážetem svým hluboko v noci sídlo Othovo opouští (1. zpěv).

Té noci nevysvětlitelným způsobem Ezzelin zmizel; následkem toho pouští se druhého dne v souboj s Larou rukojmí zmizelého, Otho – avšak, poraněn v něm, zahoří po svém uzdravení nenávisť proti Larovi a stihá jej pňuhonem pro podezření z vraždy Ezzelina. Podezření to nabývá půdy také v zemi rozdvojené a oslabené domácimi nésváry; proto se Lara v úmyslu, aby se buď zachránil aneb se ctí padl, ujímá vrstev lidových, nespokojených s mocí šlechticů, vedle nichž král vladaří v zemi pouze dle jména a staví se posléz, přijímaje jich věc za svou, v čelo povstalců.

Hned však první vítězství, za vůdcovství Larova dobyté, oslní povstalce tak, že se rozkazy jeho více neřídí; stihají je proto pohromy, takže na konec hlouček udatných, řadících se ještě kolem Lary, bojuje jen o to, aby si voji Othovými proklestili volnou cestu k hranicím a mohli tudy uniknout do ciziny.

V bitvě o to nastalé, sbor Larův jeho přičiněním nad řadami nepřátel nabývá již vrchu, – když v tom Lara zasažen šípem klesá v bezvědomí zpět do sedla. Vítězství přívrženců Larových obrací se po jeho pádu v porážku jich. Těžce raněný Lara zatím mimo bojiště pod lipou, kam ho byl Kaled s koně snesl, v náručí tohoto dokonává. Teprve po smrti Larově shledáno, že nad mrtvolou jeho omdlelý Kaled, jenž hrob vůdcův se zdráhal opustit a památce jeho později posvětil celý svůj další život, – byl ženou.

Pravda sic, že Lara není prost vad v koncepci; tou jest ku př. epizoda 1. zpěvu (odst. XII. a XIII.), kdy Lara po půlnočním výkřiku o pomoc nalezen omdlelý na dlažbě své síně. Neníť mezi ní a ostatním dějem spojitosti, pročť jest zbytečnou; v básni schází bližší udání o předběžném životě hrdinově, důvod náhlého zmizení Ezzelina, tak jako příčina jeho zasáhnutí do děje, vytčení původu Kaledova a leckterá jiná podrobnost.

Než o to tu v první řadě nejde, poněvadž dle všeho básníkovi byly domnělé nedostatky prostředkem zamýšleného účinku, jímž se – v době romantiky – též neminul. Jest charakteristické, že právě tato stránka básně, zvláštní ono pološero a těžkomyslnost, jež osoby v ní jednající opřádá, následovníky Byronovy od prvních dob jeho působnosti lákala k napodobení.

Naproti tomu nebylo nikdy příčiny k tomu, aby báseň jako umělecké dílo a plod myšlenkových úvah původce její, stavěna byla v ceně proto níž, že životní názor, jí projevovaný, jest chmurný a pessimistický. Doby, kdy podobného cos o Byronově tvorbě bylo – jak známo i u nás – bez rozpaků do světa hlásáno, máme již šťastně za sebou. Přes to ani dřív tvrzení takové před střízlivým rozumem obstát nemohlo proto, že předem nelze zahrnout žádný filosofický system, o životní zkušenost se opírající a že pessimismus také žádnému ze světových básníků, příkladně Danteovi neb Shakespearovi vytýkán nebyl, neboť jest sloučen s jich osobností a tvoří z valné části i podklad jich velikosti.

Pessimismus básníka a pohrdání jeho vším malicherným a nízkým, tak zvaný „světobol“, není však v Larovi jako vůbec v žádném díle básníkově pouhým záparem dobra; Byron zůstává i zde průkopníkem svobody a šťastnější budoucnosti lidstva, nepřitelem všeho násilí, velebitelem krás přírodních, nadšeným zastancem pravdy v poesii i životě a představitelem ryzosti a ušlechtilosti citu, u něho vždy hlubokého.

Jen umělec toho druhu mohl stvořiti dvojici Lary a Kaleda s úmrtní scénou (zpěv 2. oddíl XVIII. až XXIII.), jež náleží k nejlepšímu z toho, co napsal. Dle souhlasného úsudku kritiky vylíčena jest tu blížící se smrt s jistotou a věrností, poslední chvíli odpovídající, avšak sdružena zároveň s myšlenkovou energií, láskou a takovým mistrovstvím vypravovatelským, že scénu onu lze klást po bok všemu, co světová poesie v tom směru dokonalého vytvořila.

Podobně lze se vysloviti bezmála i o každém jednotlivém odstavci Lary, ať se týká povahopisu reka básně neb Kaleda, výstupu s Ezzelinem (1. zpěv), souboje, příprav k boji, ať jde o politický stav země před povstáním neb boj sám.

Žádný není zbytečný, každý z nich vyvolává dojem nesrovnatelný s účinkem četby jiného díla menšího básníka, zavdává látku k přemýšlení a posunuje děj nezadržitelným spádem ku konečnému rozuzlení.

Jest ostatně známa úsečná barvitost, bezprostřednost citu, případnost a smělost Byronova výrazu a rýmu, neméně než myšlenková bohatost, kterou každý verš jeho oplývá. Odpadky myšlének jeho stačily by dobře na literární slávu dvou i tří jiných menších básníků. Proto jest překlad z něho obtížnější než překlad díla každého jiného autora, poněvadž doslovnost by vyžadovala vlastně dvojnásobný počet veršů. Opatrným výběrem slov ovšem docílí se téhož účinku i v českém rouše.

K ocenění realnosti tvorby Byronovy stojí za zmínku, že povahopis Larův v prvním zpěvu (odst. III., VII. a j.) obsahuje některé autobiografické rysy básníkovy a že páže Kaled snad jest totožný s tajemnou Thyrzou básnických prvotin Byronových, která za páže přestrojená v době jeho universitních studií byla v jeho službách a dle všeho ještě před r. 1811 zemřela.

Lara jako celek nevykazuje sic místa slunné krásy a usměvavé lahody, kterou Byron zvláště při líčení ženské krásy hýří; za to uchvacuje smělostí myšlének a silou líčení, vrývá se v mysl pro vždy.

Pro nás Slovary je Lara památný tím, že poesie Byronova na prvé básnické duchy slovanské XIX. století působila především tímto dílem. A Mickiewicz podléhá vlivu jeho zvláště ve „Wallenrodu“, Słowacki v „Lambrovi“, M. J. Lermontov v „Izmailu-bejovi“. Náš Mácha doufal se zbavit Lary, jak sám se přiznává, „Mnichem“, jenž zůstal ovšem nedokončeným. Uvádím pouze příklady nejvýznačnější a na první ráz, ač každý v slovanské poesii obeznalý najde příkladů mnohem více. Stačí však již to. Proto připisuji tento překlad památce velkých věstců slovanských.²

V Záběle, dne 1. září 1909

Frant. Tropp

---

² Lord Byron, plným jménem George Gordon Noel Byron lord of Rochdale, narozen 22. ledna 1788 v Londýně, zemřel 19. dubna 1824 v Missolonghi. „Laru“ přeložil také do češtiny a r. 1885 vydal Č. Ibl.

ZPĚV PRVÝ

I.

Ples panstvím Larovým se rozléhal,
jak poddaný by jha jen zpola dbal:
Pán domu, marně ždaný drahně let,
sám vyhostiv se kdys, se vrátil zpět.
Jas na tvářích a v síních čilý spěch,
po stolech číše, prapor na valech;
svítajíc okny, pestrou malbou skla,
v dům hosty zve zář krbu nezvyklá;
ti kol se druží hlučným skupením,
jich hovor ryčný, zrak plá nadšením.

II.

Pán Lary domů navrátil se zas;
Proč před tím skřížil vlny modro jas?
Na sebe odkázán, když osiřel,
byl sám si pánem, – sobě vládnout měl;
kdo smutný odkaz ten kdy nastoupil,
vždy vlastní srdce o klid oloupil!
Byl bez rádce a špatně značena
proň cesta byla, jež zlo znamená,
v ten čas, kdy nejvíc třeba kázně nám
ved mladý Lara muže zralé sám.
Nemožno dnes i trapno stopovat
po bludných cestách původ jeho vad;
byl krátký běh, jímž na sráz puzen byl,
dost dlouhý však, by půl jej zahubil.

III.

A Lara opustil svých předků zem;
co posledním jí kynul pozdravem,
zvěst každá o něm víc se ztrácela,
až z obzoru všem zmizel docela.
Že pán je pryč, man jeho mohl říci',
neb věděl jen, že doma není víc:
stich naprosto – až z temna představy
chlad povstal k němu, stín rost obavy.
Zní zřídka síni jeho jméno teď,
rám zvolna schází, obraz jeho zbled,
nevěsta se mu s jiným zadala,
vymřeli staří, mlád' ho neznala.
„Přec stále žije,“ – zlobně dědic děl,
že záhy příliš smutek nosit chtěl.
Sto erbů chmurných v lesku kovovém
skví v útulku se Larů hrobovém:
po jednom ptá se ještě mrtvých rod –
ten gotické té klenbě byl by vhod.

IV.

Tu posléz domů náhle zavítal,
říc těžko proč a odkud se tu vzal;
po shledání však každý zvědět chtiv,
ne že tu jest, než proč nepřišel dřív.
Průvodu neměl, – jiný nešel s ním,
než panoš mladý, cizý vzezřením.
Čas pílí rázem, léta prchají
všem mimo dům i kdož v něm meškají,
že o Larovi zpráv však scházelo,
i křídlo času v letu zemdlelo.

Každý jej zná a vítá, přes to jen
mu nevěří, –všem minulost jak sen.
Jeť Lara v mužném věku, žití trud
i čas jej změnil –jen poněkud;
necht' dřív snad vady jakékoliv měl,
pro jeho los svět na ně zapomněl,
nic zlého o něm známo nebylo
a jméno rodu všem zaň ručilo;
byl v mládí hrd a všečen jeho hřích,
že liboval si v činech odvážných,
ty však, v neřest-li čas je nezvrátí,
se bez slz, trudu z mysle vytratí.

V.

A že se ztratily, lze dobře říci,
čím Lara býval dřív, tím není víc.
Skráň jeho, čelo, vráskou rozryty,
že těžké boje – měl již odbyty.
Pych, bez někdejší vášně, žáru prost,
chlad upjatý, k vší chvále lhostejnost,
vzlet ducha, důvtip, jenž se v lidech znal
a rázem v ledví jejich pronikal,
sarkasmus řečí lehce vržených,
msta duší to ve světě zrazených,
jenž zdánlivě si s druhým pohrává,
než zraňuje víc, než sok přiznává,
toť zvláštnost jeho, – ale nad to vloh
měl víc než řeč, neb pohled zjevit moh.
Čest, láska, sláva, – meta zářivá –
jež každý chce, než zřídka nabývá,
víc v srdce jeho nevtínaly spár,
však znát, že plál kdys v něm jich živý žár

a člověk marně cit ten znát by chtěl,
jenž tvář mu časem jak blesk přeletěl.

VI.

Rád dotaz na minulost neslyšel,
o divech mlčel, pouštích, kudy spěl,
o zemích dalekých, jež cestou stih
a stejně jak on světu neznámých.
Měl bystrý zrak a mysl pátravou
i neminul se cílem výpravou;
co zřel však, nelíčil jak záhodno,
že cizých mysli neměl za hodno
a víc-li dotazů se hlásilo,
tvář náhle svraštil, – slov mu ubylo.

VII.

V radosti nad tím, že se shledali,
jej doma všichni vřele vítali;
jsa urozený, skvěle vychován,
znal s velmoži se země jsa k nim zván.
Vhod přicházel mu zábav šum a kvas,
kde v smíchu jim i v nudě plynul čas,
však jako divák, stoje opodál,
shon druhých nesdílel, jím pohrdal,
byl cizím tomu, co je poutalo,
bez víry v štěstí, jež mu selhalo,
necenil zisk, v čest stejně nevěře
jak v přízeň žen, neb trýzeň soupeře.
V kruh tajemný klad si jej smyslů klam
kde bráně jiným vstoupit, – byl jen sám;
jak výčitkou zrak jeho zarážel

a svévoli i vtipu překážel.

Kdo z bázlivějších byl mu na očích,
buď strachem šeptal jen, neb zcela ztich,
těm druhým však, – byť málu, – naopak
se Lara lepším zdál než jeho zrak.

VIII.

Věc divná, – v mládí činů žádostiv,
prah' po zápasu, rozkoše byl chtiv,
boj, ženy, moře, vše co vnadilo
jej požítkem, či smrtí hrozilo,
byl jeho cíl. Co měl, vše v sázku dal,
by strast neb radost za to vyzískal,
ne středního cos. Hodlat' námahou.
svých citů stišit vřavu neblahou:
Vír jeho srdce snes jen s odporem,
co slabších živelů bylo výtvořem
a v smělém letu ptal se jeho duch,
zda za oblohou vyšší kdos než bůh.
Rab vášní, pudů svých od dávných dnů,
jak vystřízlivěl z divokého snu?
Žel! – Neřek, to! – než klnul na osud,
že jemu srdce dosud bije v hruď!

IX.

Dřív zdrojem vědy byl mu širý svět,
tím víc jej poutal obsah knihy teď;
jsa lidí vzdálen, obět' chmurných snů,
v svých síních tráví den, noc nejednu.
Kdo přec měl styk s ním, přiznal později,

že dlouho v noc zvuk jeho šlépějí
zněl chodbou, kde sbor předků mračných čel
z gotických rámců přísně vyhlížel.
Pak hlas prý šeptal: „To se nesmí říci –“
ne jeho však, zdál nadzemským se víc.
Žert stranou! I víc lidí vidělo,
co nelze říci, než co být nemělo.
Proč na leb zří? K ní odpor nechová?
jen zvrhlý člověk vzal ji z hřbitova;
tu před sebou má, vedle svazků knih
ne k hrůze své, než pro strach ostatních.
Proč, když svět usnul, klid si nechtěl přát?
Proč nezval hosty, hudbu nemá rád?
Tu vada kdes! – Než z čeho sestává?
To zvěst by byla –příliš zdlouhavá.
I těch je dost, jichž choulostivý cit
co znal, se zdráhal víc než naznačit.
„Chtít vše jen říci!“ Tak o svém pánovi
při stole mluví sluzi Larovi.

X.

Noc! Hvězdami plá Lary jasný brod,
jež svitem paprsků se noří z vod;
proud je tak tichý, bez hnutí se zdál
a přece prchá jako štěstí dál,
zrcadle v hloubi v kráse zázračné
nesmrtná světla, výše oblačné:
Jest stromy vrouben vlnadný jeho břeh
a včela vznáší se tu po květech,
z nichž věnec vila Dianina cnost
a lásce nabízí je Nevinnost.
Toť na břehu – a v stromů úpatí

se řeka jak had leskne, klikatí.
Vše vůkol ticho, mír vlá z niv a lad,
že netřeba se cestou duchů bát,
neb nezlákala žádnou moc by zlou,
procházka v záři té, v noc takovou!
Je chvíle taká pro dobrého jen:
Tak Lara řek si, nijak rozrušen
a mlčky ubíral se v zámek zpět;
výjevů takých nesnes jeho hled,
vzpomínkou byly na jiný mu čas,
na nebe krásší, hlubší lunny jas,
na kratší noci, srdce, po nichž stesk –
ne! – ať skrání jakkoli mu tříští blesk,
proň taká noc, noc krásy byla z těch,
jímž jeho srdce bylo na posměch.

XI.

V svou osamělou síň se navracel,
stín jeho vysoký se po zdi chvěl:
Znát na ní malby, – vše co z neřesti
neb cností zbylo, kromě pověsti,
již neurčité, mimo klenby chlad,
kde předků prach skryt s množstvím jejich vad,
krom mála řádků slávy líčené
v kronice místní, po věk šířené,
jíž chválí pak neb haní dějiny,
kde lže se pravdou, lže však z většiny.
Co zamyšlený v komnatě své stál
a mřížemi luny svit dopadal,
v síň na dlažbu, po vetším štítu střechem,
na svaté, kteří v malbě na oknech
se modlili a rostli soumrakem

jak v žití, – byt' ne všedním – před zrakem:

Plášť sobolí, mrak v očích, po líci
a péro nad hlavou mu vlající
jej v přízrak měnily, jímž obléká
strach, rovu hrůzu, děse člověka.

XII.

Jest půlnoc, – vše spí; sporý lampy svit
jak by se zdráhal tmu kol osvětlit.
Z Larovy síně v tom hluk zaleh v noc –
křik zoufalý, volání o pomoc!!
Pak táhlý skřek – a ticho! – Zda ten křik
všem ledví srdce v spánku nepronik?
Jsou vzhůru již a s chvějnou odvahou
se řítí tam, kde na pomoc se zvou,
s oharkem v ruce, každý zděšený,
zbraň pouze nahou strhnuv se stěny.

XIII.

Jak mramor dlažby, chladný, bez citu
tu Lara ležel v lunny úsvitu
zsinale bled a zpola vytasen
meč jeho stranou, v křeči odhozen.
Přec mužným jest, či do té chvíle byl,
necht' vzdor mu stínem tvář byl zakalil,
znát na ústech, že přání odvety
byť s hrůzou smíseno chví jeho rty,
jest blesk to hrozby zpola vyřčené
cos s klatby duše, v pychu zraněné.
Zrak jeho přivřen, než i v mdlobě své

v boj pohledem jak gladiator zve,
tím pohledem, jenž sám již porážel,
leč pod řasou teď v hrozném klidu tkvěl.
I zvedli ho! Hle! mluví, vydech v ráz
a jeho tvář se snědě barví zas,
rty zrudly, zrak, ač matný doposud,
kol divě krouží, v činnost každý úd
se zvolna vrací, – avšak rodná zem
se nezdá znít slov jeho výrazem.
Všem stačilo, co právě slyšeli,
by jeho řeč za vlastní neměli.
A cizí byla! – Tou s kýms hovor ved,
jenž vzdálen, nemoh dát mu odpověď.

XIV.

Jen panoš jeho, který poblíž stál,
slov oněch smysl chápati se zdál;
že znát však pánu v tváři, na očích,
jak za těžko mu přiznat význam jich,
hoch mlčel též, – divě se všemu míň
než ostatní, jež vůkol plní síň.
Pak Laru zved a nad něj skloněný
ved v řeči své s ním hovor stlumený;
i vnímá Lara její sladký zvuk,
jenž zvolna sprostil ho snu těžkých muk,
snem-li, co srdce hloub mu proniklo,
jež zdánlivým jen bolům nezvyklo.

XV.

Vše zamkl v hruď, ať pravda to či sen,
jenž v paměti-li, měl být pohroben;
den příští opět jako jiný byl
a skrušenému nových dodal sil.
K lékaři, knězi jsa pln odporu,
nechtěl jich rad a v skutcích, hovoru
se nezměnil, čas trávě tak jak spíš,
míň nesmál se a skrání nevěsil níž
dle návyku – a neviděl-li rád,
když nocí stín se zvolna na zem klad,
to nepřiznal svým sluhům zdiveným,
dle chvění – zdá se – víc jen zděšeným.
Ti po dvou plíží se a síně prah,
ten osudný, v nich z dálky budí strach.
Vlající prapor, náraz veřeje,
šust koberců a v chodbě kročeje,
nejasný stín, jenž splýval po stromech,
let netopýra, nočních větrů dech,
co zří neb slyší, vše je děsilo,
když na valech se na noc zšeřilo.

XVI.

Marně! – Ta chvíle nevrátí se víc,
či Lara předstírá jen klidnou líc,
že lidé hrůzou jati před časem
teď ustrnuli stejně úžasem –
či s vědomím lze paměť utratit?
Proč hnutím neprojevil pán svůj cit
a třeba z dálky byl jen připomněl,
že neblahý den onen v mysli měl?
Byl jeho hlas to, jenž se ozýval
tak hrozně kdys? Kdo na pomoc je zval

ze sna? – Čí srdce v tluku ustalo,
že ve své mdlobě je tak zlekalo?
Zda zapomenout moh, kdo trpěl tak,
když svědkům zmínkou již se kalil zrak?
Či klid ten důkazem, že na dně tkví,
zhrdajíc slovy, duše tajemství,
jež vtínajíc spár v prsou hlubinu,
účinek jeví, – ne však příčinu?
Nic z toho v něm! Skryl obé v prsou svých
a nevník nikdo z lidí smrtelných
v myšlénky jeho, cizé lidským rtům:
vzdalť slov se každý, kde nestačil um.

XVII.

Dvě povah divných v něm: Byl zbožňován
a stejně nenáviděn, zlehčován,
že neznámo, kde před tím cestoval
je slyšet o něm hanu – vedle chval.
Řeč, hovor množí pouze jeho chlad,
neb každý chtěl by jeho osud znát;
čím? kde dřív býval neznámý muž ten,
jenž ve středu jich, znám dle rodu jen.
Ký morous? – Přec však mnozí věděli,
že s veselými býval veselý.
Než dodal též, kdo Larův smích znal blíž,
že bez vlídnosti, pošklebkem byl spíš,
chvělt' pouze rty a nepřeletěl tvář,
a nikdy nevzplála jím oka zář.
Přec pohled jeho zračí upřímnost
a časem srdce též, ne bezcítlost.
Leč přistihnuv se, káral hned svůj hřích,
jak snižen by byl jeho ducha pých

a schladl, s duší studem skrušenou,
že zápasit chtěl o čest ztracenou,
za výtek nitra, jež se bouřilo,
že oddaností klidu pozbylo,
rván bolem, jenž jej k nenávisti štvál,
za to, že kdysi – příliš miloval.

XVIII.

Vším pohrdal, co v žití kolem zřel,
jak za sebou by nejhorší byl měl,
zdál ve světě si býti cizincem,
jak duch, jenž z jiných končin zbloudil sem,
byl škarohlíd, jenž znovu žít se zdál
ta nebezpečí, jež kdys překonal,
jimž neunik však, – ve vzpomínkách svých
v ples propukaje, žal dob minulých;
byl láskou prodchnut víc, než každý z těch,
jež nadala zem nejvíc v tvůrčích snech,
tak vzácného byl o ní ponětí,
že hořkost měl, klam mládí v zápětí,
po letech honbou za sny strávených,
za zmaru sil, pro dobro ztracených,
když vášní plamen jej byl zachvátil
a v poušť vše kolem něho obrátil,
když lepší cit se k odporu v něm zved
a s úžasem zřel na tu bouři zpět.
Jsa dalek toho, by se káral sám,
klad lidem za vinu svou hanbu, klam,
na hmotu těla všechno svaloval,
jíž, červů stravou, duch se zdržoval,
až posléz dobro od zla nerůznil,
nevěda – co sám, co los zavínil.

Hrd příliš, byl s to, nelituje ztrát,
se někdy zisku v cizí prospěch vzdát,
ne z lásky však, či že v tom shledal ctnost,
než pro svých pojmů divnou zvrácenost,
jíž, puzen pychem, k činům svést se dal,
k nimž zřídka se jen někdo odhodlal
a stejně štván jí ve zlou hodinu
duch jeho nelek se – ni zločinu;
tak vysoko se nad svět povznesl,
či pod běžný los lidí poklesl,
že v dobru, zlém se od těch oddělil,
k nimž smrtelným svým koncem poután byl.
Svět sobě zhnusil kdesi mimo zem
v myšlénkách trůnil v kraji oblačném:
Zře dolů lhostejně na každý zjev
zdál vychladlou se mít teď v těle krev.
Kéž zlem nebyla nikdy vzplanula
neb chladně tak vždy byla kanula!
Dle pravdy cestou svou jak jiní šel
a jak ti stejně jednal, vyprávěl,
hněv jeho v hádku nikdy nevypuk,
neb nebyl um to, jenž jej srdci vnuk
a zřídka v jeho činech, řeči znát,
co druhý urážkou by byl moh zvat.

XIX.

Byť tvář to záhadou svou jevila,
že pozornost mu lidí nemilá,
tím uměním vlád – vlohou též je zvou –
že srdcím doved vtisknout pamět svou.
Ne láska to, ni zášť, či jiný cit,
by dal se pojem řeči vyjádřit:

Kdo poznal jej, ne nadarmo ho zřel
a setkav se s ním, zas ho vidět chtěl,
řeč běžná jen, byť význam neměla
těm, k nimž ji prones v mysli ulpěla.
Než zvěděl kdo a důvod toho stih,
měl v moci mysl posluchačů svých,
v kruh známých pojat, byl tu zakotven
v nenávisti či lásce, nechť pak jen
těch citů pouto krátce trvalo,
všem jeho jméno nitro zajalo.
V něj nelze vniknout, bezděky však sám
cit zraňuje a v duši vniká vám;
již okem strašil, vynucuje jím,
by každý uvnitř zabýval se s ním.
Ký boj, chtít myšlének síť protrhnout?
Nelze přec Laru z duší vyvrhnout!

XX.

Jest slavnost, na níž v skvělém pořadí
své dámy rytířů sbor uvádí,
květ panstva tu i rodů vznešenost –
též Lara přišel v Othův hrad jak host.
Sál velký chví se stopen v světél jas,
neb ples v něm rozléhá se, šumí kvas
a tanec ryčný v krásy průvodu
zde spojen v šťastnou vděků lahodu.
Nechť jsou ta srdce, ruce žehnány,
jež ve šťastný zde svazek spoutány!
Tím pohledem na zjevy souladné
zrak vyjasní se, stáří omládne,
a mládí zdá se, ráj že skrývá zem,
tak mysl nadšena tím obrazem.

XXI.

A Lara v tichém veselí zří kol,
lhal pohled jeho, předstíral-li bol;
po krásy zjevech patří v tance ruch,
jichž lehkým krokem sotva zvířen vzduch;
stál u sloupu a oň se opíral,
v kříž ruce složiv, k předu pozíral.
Než nestih zrak, jenž na něm pevně tkvěl,
ten pohled ostrý byl by nestrpěl,
až zočil přec neznámý obličej,
jenž, jak se zdálo, hledal pouze jej:
Tvář chmurná, břítká, cizí docela,
ta úkosem naň z dálky hleděla.
A posléze jich obou zrak se střet:
V tom příkrost znát, klid v onom na pohled.
Než s rozechvěním Larův úžas rost,
jak v cizince by neměl víry dost,
a zrakem cizince v tom blýsklo víc,
než člověk může pochopit a říci.

XXII.

„Tot' on!“ vzkřik cizinec; kdo poblíž stál
slov oněch ohlas šeptem šířil dál.
„Tot' on!“ – „Kdo, kdo?“ – se tázal druha druh,
až hovor hlučnější vnik v Larův sluch.
Ten výstup sotva komu byl by vhod,
neb úžas cíhal zde, – tam očí hrot:
Než Lara nepohnut týž jeví chlad,

jsa prost již překvapení, které znát
dřív na něm bylo. Křik jím nezachvěl,
necht' cizincův zrak stále na něm lpěl.
Ten přistoupiv, děl k němu s úšklebkem:
„Toť on!“ – „Co chce zde – a jak přišel sem?“

XXIII.

Ten nový dotaz příliš ostře zněl,
by Lara mlčky ho jen přejít směl,
zrak v soka vhloubiv, s klidem mrazivým
spíš mírným však, než hlasem hrozivým
na výzvu onu takto odvětil:
„Mé jméno Lara, kdybys znám mi byl,
věř, splatil bych ti nešetrnost tvou
cti muže, rytíře cti nehodnou.
Jsem Lara! – Taž se, chceš-li zvědět víc,
mně dotaz vhod, nehalím maskou líc.“
„Že dotaz vhod ti? Neuvážils hned,
že nerad vyslech bys, nač odpověď
ti srdce dalo dřív již. – Přemýšlej!
Měls paměť dobrou, znáš můj obličej?!
Dluh paměti své z duše nesmažeš –
to věčnost zapovídá, – pak-li lžeš!“
Co v Larovu tvář, všech byl upřen zrak,
lesk hrál mu v očích; nedočet se však
z nich nikdo toho, co by rád byl znal;
víc neřekl, jen hlavou přitakal
a k odchodu se měl již v myšlénkách,
když cizinec v tom zastoupil mu práh.
„Stůj! Odpověz!“ děl – „tobě rovným jsem,
ač jsi-li jak já, stejně šlechticem;
než, tím jímž's býval, – nebuď žehravým

na omyl snad, ten slovem opravím,
i tím, jímž's právě, – tebou pohrdám,
mně's lhostejný, hrozeb se nelekám.

Tos ty? Jenž činy!“

„Necht' jsem kdokoli,
tvou žalobu i slov tvých svévoli
dál slyšet nechci, ať ty oblaží,
jímž cennou a z nichž sotva odváží
se odporu kdo; – těm přej zvěsti vděk,
jíž dal's tak dvorně slibný počátek.
Dál přátelstvím se těš tu Othovým,
dík, – náhled svůj mu za to vyslovím.“

Tu do řeči se vložil hostitel:

„Necht' jakýkoliv důvod spor váš měl,
zde není čas ni místo vhodné dost,
by slavnost rušila slov řevnivost;
pak-li ty, pane Ezzeline snad,
máš na srdci, co Lara měl by znát,
buď zítra tu neb kde vám bude vhod,
s ním můžeš dojednat si tento bod.
Chci ručit za tebe, neb třeba znám,
přec z ciziny, jak Lara přišel s k nám
a ujmout se tě za povinnost mám.

O Larovi pak vím dle původu,
že statečnost a čest má po rodu,
ten neodepře z úcty k předkům svým,
co zachovat je vázán šlechtictvím.“

„Nuž zítra,“ – Ezzelin děl, – „zítra již
spor o vzájemnou čest zbraň rozhodniž,
dám v sázku spásu duše za svou řeč,
všem pravdu její dokáže můj meč.“

Co Lara na to? Duchem mimo ples
sám v sebe vnořen, na dno duše kles;
řeč mnohého tu z hostů a zrak všech

jak tíhou padaly naň v pohledech,
než oko jeho, – to klid jevilo
a bůh ví, kde a kudy bloudilo...
Ta nevšímavost svědčila jen, – žel!
že příliš v hloubi ve vzpomínkách tkvěl.

XXIV.

„Nuž zítra! – buďsi zítra!“ Krom slov těch
z úst Larových víc nikdo nezaslech;
vzdor, rozechvění nejevila líc,
blesk hněvu neplál z jeho zřítelnic,
přec v klidu tom znát jakous rozhodnost
a pevný záměr, – byť ne zřejmý dost.
Jen hlavou pokynul a plášť svůj jav
kol Ezzelína prošel hostí dav;
jda kol však, po sokově zraku zlém
jak bezděčně se ohled s úsměvem;
nebyl v něm smír ni bojovný kýs cit,
jejž by byl chtěl, než nemoh potlačit;
přec zjevna jistota v něm člověka,
jenž to, co chce, se provést neleká!
Byl klid to snad, jenž chrání nevinu?
Neb smělost, dospělá až k zločinu?!
Žel! Příliš shodné znaky obou jsou,
by řeč neb pohled moh být zárukou,
neb o čin lze jen opřít pravdy soud!
a v slzách srdci jest jí přivyknout.

XXV.

A s pážetem svým Lara odešel –
hoch zrak i sluch pro rozkaz jeho měl;
sám jen jej provodil z těch končin sem,
kde nadšen duch hvězd krasších blankytem.
Pro Laru mlád se otčiny své zřek,
jsa trpěliv a klidný na svůj věk
a pánovi jak oddán s věrností,
toť nad stav jeho, řídké v mladosti.
Byť znal se v řeči země Larovy,
přec málokdy jej pán v ní osloví,
hoch skočí však a vešel ozve se,
když rodnou řečí pán cos pronese.
Zvuk její, drahý mu jak otců zem,
zní v jeho sluch hor dalných ohlasem,
hlas rodičů i známých kouzlí zpět,
jichž vzdal se pro Laru – jenž vším mu teď.
Má za vůdce jej v světě, žití sloup,
ký div, že od boku mu neodstoup.

XXVI.

Byl lepší zjevem, obličejem vděk
mu temně zbarvil slunce paprsek;
byť z jihu byl, přec nezkazil mu pleť,
jíž časem v tváři ruměnec mu zkvět,
ne ruměnec však, jenž v líc vstupuje,
když rozkoš srdce se v něm zjevuje,
mělt' choroby znak, z tajné strasti vznik,
a tváří chvěl mu vždy jen okamžik.
Jak z nadsvětí zrak jeho v žáru svém
plál elektrických jisker odleskem,
ač nejednou ve stínu dlouhých řas
zrak onen tmavý v truchlém svitu has.

Víc z pychu však než z bolu byl ten svit,
byl-li to bol, že nesměl promluvit.
Nehledal zábav ve svém okolí,
neměl rád hry, ni pážat svévoli,
jen na Laru zrak časem upíral,
v němž celou duší svou se tratit zdál;
jsa mimo něj, sám toulával se rád,
na slova skrblý, nechtěje se ptát,
v les utíkal se, číst měl ve zvyku,
blíž potoka si hově v trávníku;
jak jeho pán prost potřeb, žádostí,
žil bez vnad oka, srdce radostí,
jsa bez přátel a k světu poután jen
tím trpkým losem, – že byl narozen.

XXVII.

Měl jedině rád Laru; jevil však
to v činech pouze, v úctě jeho zrak,
dřív ještě než pán přání vyslovil,
již s pozorností jemu vyhovil.
Ctí nezadal si, by v ní nepokles,
neb hlubší duch jsa, výtky těžko nes.
Dbal služby víc nad běžnou sluhů ctnost,
čin znaje jen – a rozkaz, povinnost,
jak měl by na ní zájem přednější,
než Lara sám – a plat byl vedlejší.
Jen drobné práce pánu konat měl,
by v třmen mu pomoh, meč mu podržel,
hrál na loutnu, čet ze starých mu knih,
o dávných časech, krajích vzdálených.
Nijakých styků s davem nehledal;
prost úcty k němu, sic jím nezhrdal,

než zůstáváje stranou, mimo proud,
nezdál se valně k nižším vrstvám lnout.
Necht' jakkoli – byl oddán srdcem vším
sic Larovi, než nesnížil se k nim.
Cos vyššího byl, lepších zažil dob,
neb ruka prosta hrubých práce stop
jest bílá, budíc s tváří představy,
že jiného hoch rodu, pohlaví,
ač podle šatu, lesku zřítelnic,
jichž prudším žehem nevzplá ženy líc,
se zdá, že na povrch jen jihu žár
víc pronik, než snes' těla něžný tvar;
sic v řeči žár ten znát dost nebylo,
vše druhé však již k soudu stačilo.
Měl jméno Kaled, jinak zván však byl
než hornatý břeh vlasti opustil;
neb někdy nechtěl k jménu znát se hned
a opět volán, nedal odpověď,
až vzpamatoval se pak zaleknut,
jak vzbuzen ze sna, upomínkou hnut,
ač-li jej nevolal sám Larův hlas,
jenž v srdce vniknuv, probudil ho v ráz.

XXVIII.

Spor sleduje, zřel v osvětlený sál,
v němž každý při se zabývat mu zdál,
než slyše ty, již blíž se kupili,
jak Larovu se klidu divili,
že smělost onu, útok vydržel,
jenž při cizinci dvakrát zarážel,
hned barvu měnil, rty mu zblednuly,
neb novým žářem zas mu vzplanuly.

Pot na čele měl jak led studený,
jenž rosí skrání, když člověk sklíčený,
když myšlénka hrud' tíží děsivá,
jíž odvahu duch rázem pozbývá.
Než, –myšlénky jsou, skutky lze je zvat,
jež bezděky, hned třeba vykonat:
Ty, cokoli snad Kaled osnuje,
byť mlčel sám, zrak jeho zjevuje.
Tak z ostra ve tvář Ezzelínu zřel,
až Lara na soka, když mimo šel,
s úsměvem vzhlédl. Ten když Kaled stih,
hned vstříc mu vyšel ve vzpomínkách svých,
na známý zjev ten dav si odpověď,
již jiný z něho vyčíst nedoved.
Vpřed vyrazil, – v tom! oba pryč již jdou,
síň celá se všim v ní jim lhostejnou.
Tak okem každý na Larovi lpěl,
jak zájem vlastní na sporu by měl,
a sotva Larův stín jen přešel práh
za pochodní zanik v temnotách,
všem volněj hned, strach z hrudi zapuzen,
jak z těžkých snů když člověk probuzen,
byť v žití o tom měl i pochybnost,
an nejhorším snům nejbliž skutečnost...
Sál opuštěn – zbyl Ezzelín v něm sám,
hrd stoje stranou, oddán myšlénkám;
Než za krátko se s Othem rozloučil –
před hodinou i jej plášť noci skryl.

XXIX.

Dav odešel, spáček pozdní naposled;
hostitel dvorný s hostem svým se zved,

by denní útulek si vyhledal,
v němž radost chláholí a tichne žal,
kde člověk žití bojem umdlený
jak v šťastném klidu pro mžik blažený;
strast lásky sní tu tak jak žárlivost,
zde ctižádost spí, závist, prchlivost,
nepaměť nad vším křídlo rozpíná,
zde nešťastník jak v hrobě usíná.
Jak vhodněj nazván spánek měl by být?
Hrob noci, jenž všem stejný skýtá byt,
kde slabost, síla, – obě spoutány
a cnost' jak neřest', stejně bezbranny;
než pro vše hrud' jen krátce bezcitelná:
Ždát' člověka smrt ještě nezbytná,
jež leká svět, – byt' zlo jen rostlo v něm!
žeť nejkrasším, – leč posledním je snem.

ZPĚV DRUHÝ

I.

Noc řídne. Z mlh se noří čela hor
a budě zem, svit vchází nad obzor;
má člověk den víc pro svou minulost,
jímž tomu málu, smrti blíž se oct'.
Pln ruchu svět, jak při stvoření svém,
na nebi slunce, žitím hárá zem,
květ v údolích, zář, rosa na květech,
proud láká chladem, zdravím větrů dech.
Nesmrtný tvore! Vší tou nádherou
se rozhledni, řka vroucně: Vše je mou!
Dej oslnit se! Vznes tvář slunci vstříc,
čas nadejde, kdy nebude tvou víc,

nad rakví tvou, až smrt tě zachvátí,
ni zem, ni nebe slzy neztratí,
list nepadne, mrak s druhým nesplyne,
nevzdychne vánek pro tě, – pro jiné,
než v mrvu obrátí tě červů hlod
a jak jich kořist půdě přijdeš vhod.

II.

Jest poledne, – sbor panstva druhý den
byv Othem pozván, v sálu shromážděn.
Mát' Lárova čest, křivě nařčena
být očištěna dnes, neb zničena,
svou stížnost Ezzelin tu prosloví
a pověst započatou dopoví:
Bylt' na záruku Lara zavázán
s ním před lidmi a bohem skřížit zbraň.
Než kde je? – Řic', že dopřává si klid,
tím průtah jeho nelze vysvětlit.

III.

Čas minul; Lara dostavil se sem
pln víry v sebe, s chladným úsměvem.
Čas uplynul; kde mešká Ezzelin?
hluk vzrůstá kol, zrak Othův kalil stín.
„Znám přítele,“ – děl, „jsem oň bez obav,
on jistě přijde – je-li živ a zdrav,
krov jeho dole zřít lze v údolu,
kde hraničíme s Larou pospolu,
čest bych byl získal na noc hostem svým,
těž nezhrd on mým domem ochotným,

než, by si důkaz k zítřku připravil,
snad že se na noc doma zastavil;
jak dřív jsem ručil, znovu ručím zaň,
či k jeho cti se sokem skřížím zbraň.“
Když skončil, vece Lara: „Přišel jsem,
tvým zpravuje se při tom rozkazem,
bych vyslechl cizincovu příkrou zvěst',
jež urážkou by byla pro mou čest',
pakli by mluvčí sám víc ceny měl,
než blázen neb můj tajný nepřítel.
Neznám ho, – on však, jak se zdá, mne znal
snad ze zemí, kde –, než co mluvit dál?
Bud' vydej ho – neb mu bud' rukojmím,
v svém domě jeho čest haj mečem svým!“
Tu Otho zrudnuv jednu z rukavic
před Laru vrh, – a meč mu letěl vstříc.
„Mně více vhod, co's řekl naposled,
tím za přítele dám ti odpověď.“
Nezměniv barvu tváře, podobu,
ač na píd' s odpůrcem stál od hrobu,
zbraň tiskna rukou, jejíž pevný hmat
nezvyk jen lehce rány rozdávat,
bez šetrnosti k soku, nevraživ,
zřel Lara boji vstříc, meč obnaživ.
Kol hosté darmo k smíru radili,
hněv Othův mařil vše jich úsilí,
tak urážkami soka oplýval –
necht' šťastný meč ten, jenž jim čelit znal.

IV.

Boj vášnivý jen krátký průběh měl,
v něm Otho prsa krýt si zapomněl

a v krvi pad, ne k smrti zasažen,
než jemnou ranou na zem poražen.
„Pros o život!“ Ne, nedal odpověď
a byl by sotva z půdy živ se zved –
neb Larova tvář zrudlá, zčernalá
jak zlého ducha žářem sálala,
meč vášnivěj teď tiskl do dlaně,
než když jej sok jím nutil k obraně,
vše srdce zloba, potlačená v něm,
teď ven se drala v hněvu nezkrotném
tak krutý byl, že hnal se po soku
a když mu rámě kdos' strh v útoku,
meč obnažený po tom napřáhl,
jenž v prospěch Othův ve spor zasáhl.
Byť záměr ten víc než mžik netrval,
přec na Othovi zrakem utkvíval,
jak boje výsledku by býval chtiv,
v němž soupeř pad, než vyváz přece živ,
chtě zjistit ranou, jíž byl onen sklán,
jak dalece byl v hrob jím odeslán.

V.

Část přátel Othu zvedla, – lékař jim
zakázal každý dotaz, hovor s ním,
v síň vedlejší se druzí vrátili,
co on k všem chladný, sok jich zavilý,
on vítěz dnešní, jenž boj vyvolal,
jsa v sebe zabrán odtud pryč se bral
a na kůň vsednuv mířil k domovu,
zrak neupřev víc k sídlu Othovu.

VI.

Než kde byl on, ten noční meteor,
jenž s hrozbou spolu zapad za obzor?
Kdo Ezzelin? Jenž přišed, odešel,
že sotva kdo snah jeho zdání měl?
V tmě přede dnem opustil Othův hrad,
přec jistou cestou bylo se mu brát,
že nezbloudil; blíž stojí jeho dům –
než v tom ho není a k všem dotazům
dne druhého touž slyšet odpověď,
z níž zřejmo jen, že nevrátil se zpět.
Síň bez pána, kuň v stáji zahálí;
hostitel zděšen, panoš zoufalý,
ti prošli všecko, každou pěšinu,
by loupež zjistili, znak zločinu,
než marně, – nikde krve krůpěje
a nikde z křů cár pláště nevěje,
též v trávě žádné stopy po vraždě,
ač na té boj a pád znát pokaždé
a žádný otisk prstů nehlásil,
jak každý neht tu v křeči zápasil,
když v muce poslední se boje vzdav,
rval mroucí člověk půdu, stébla trav.
Pro vraždu běžně bývá znaků dost –
že však jich není, vznikla pochybnost
a šeptem podezření vzrůstalo,
jež na Laru stín těžký vrhalo;
necht' z bázně před ním mluvčí náhle ztich,
jen odchod jeho ždál, by v řečech svých
moh pokračovat, jak dřív započal
a černou domněnku před' ještě dál.

VII.

Dny plynou; Otho z ran se uzdravil,
ne z pychu však, jenž hněv v něm zůstavil;
jsa velmožem, jak Larův nepřítel
byl oddán tomu, kdo se mstít mu chtěl
a proto Laru, chráněn zákonem,
pro Ezzelina stihal púhonem.
Kdo se ho více, než on, měl co bát,
kdo o smrt jeho víc, než on, moh stát,
vždyť žalobou mu příliš ublížil,
než aby živ, – víc Laru netížil?
A Laru z viny nařk i lidu hlas,
byť zvěst' to jen, přec měla pravdy ráz,
neb Lara tím, an všech se vzdaloval,
na místě lásky záští vzněcoval.
Co za hněv byl to, jímž se prozradil,
z kad meče ráz, jímž ránu zasadil?
Kde získat mohl onu dovednost?
Proč ve své zlobě propuk v zuřivost?
Nebyl to hněv jen slepý z rozmaru,
jenž slovem vzplá, než hned zas po žáru,
je duše hloub to, příliš vášnivá,
jež bezcitně se v oběť zarývá
a zpychlá mocí v náhlé radosti
se mstí a projevuje krutostí.
Tím vším –jak s člověkem to sdruženo,
že strhne v prach, co má být slaveno,
pak kolem Lary bouře povstala,
jež soupeřům vhod, jej však lekala,
hůř, za onoho, že v tom odvěta,
jenž straší –ať živ, či pryč ze světa.

VIII.

Hlav nepokojných hojně měla zem,
ty snášely jho s kletbou, odporem;
o moc se řada pánů dělila,
jimž zvůle víc než zákon platila
a v dlouhých válkách, bojích domácích
krev tekla proudem, nakupil se hřích,
že ráz jen stačil, by se odpor zdvih,
by nesvár vnitřní zas byl rozdmýchán,
v němž sok a sok jen, – žádných středních stran.

Pán v hradě svém sic poslušenstvím jist,
než sklízí za to rabů nenávist.

Tak Lara převzal panství dědictvím
a ujařmená srdce, šíje s ním;
že však se dlouho jinde zdržoval,
čest bez skvrn útisku si zachoval
a navrátiv se, získal mírností,
že lid se zvolna zbavil úzkosti.

Sic sluhy jeho stále tíží strach,
spíš o něho však byli v obavách.

Zdál se jim nešťastným, – ač v první čas
měl úsudek jich mnohem horší ráz,
neb noci bezesné a přísný klid
moh samotu a nemoc za vznik mít.

V stín-li se síně zámku ztrácely,
že Lara v nich, hrad vchod měl veselý.

Ten neobdařen chudák neminul,
neb Lara vřelým citem k bídě lnul,
jsa chladný k mocným, k velkým pohrdav,
nečinil v chudých rozdíl pro jich stav,
nemluvil moc, než člověk poddaný
bez výtek došel jeho ochrany.

I shledat mohl, kdo měl pozornost,

že tábor přátel jeho denně rost;
co Ezzelin však stal se nezvěstným,
byl obzvlášť vlídný Lara k hostem svým,
necht' se pro spor svůj s Othem neblahý
občas i lekal tajné nástrahy;
přes to všem zjevno, ať měl jiný cíl,
že lid si víc než šlechtu oblíbil;
byl-li v tom záměr, jak to jinde zvou,
lid soudil jen, jak měl jej před sebou:
když sedlák prchl, pánem sužován
a úkryt chtěl, že Larou byl mu přán,
krb žádný jeho plnem nezanik,
a los svůj nezelel ni nevolník.
Pod Larou hromadí zisk lakota,
před smíchem jista bída života;
zábavou, plesem zadržoval mlád',
až pozdě myslet domů na návrat:
mstu kořistící z příštích obrátů
nadějí těšil v plnou odplatu
a ten, jež v lásce štěstí zbavoval,
dřív nízký rod, – teď vše si sliboval.
Vše podle Lary k tomu čelilo,
by z otroctví ni jména nezbylo.
A čas tu již, kdy Otho za to měl,
že pomsty okamžik mu nadešel!
Než sotva púhončí vstoup, v Larův hrad,
zří tisíců sbor z půdy vyrůstat,
jenž pout, Larovým sproštěn rozkazem,
spoléhá v nebe, nenávidě zem.
Dnes otrok volný, by puch smetl v rum
a v půdě vykopal – hrob tyranům.
Toť heslo všech, jež v zápas vyzývá
a právo ho, jak křivda užívá;
pro víru, volnost, mstu – vše, co vám vhod,

pro pouhý zvuk již vraždí lidský rod,
neb dovednému stačí slovo jen,
by zločin propuk, vlk byl nasycen.

IX.

Svaz velmožů zem celou ovládal
a král dle jména jen se králem zdál,
lid hořel pomstou, v očích lze mu číst
nevážnost k jedněm, k všem pak nenávist;
na vůdce čekal jen, až ten jím zván,
kdo věcí svou naň pevně připoután,
kdo poměry byl nucen, po čase
by štěstí znovu hledal v zápase.
Tak Lara zbaven sudbou tajemnou
těch, kdo mu vlohou, rodem bližší jsou,
již od oné si noci prokleté,
–ne sám víc – na vše zvykal na světě:
Než hleděl vždy, by ušel dotazům,
co kdes se stalo, mimo jeho dům.
Věc vlastní sloučiv s věcí ostatních
pád svůj znal zdržet při všech chybách svých;
chlad mrazivý, jímž bázeň vzbuzoval,
bouř, jejíž výbuch pouze zdržoval,
v čin propukly, jímž v krajní odvaze
se Lara zbýt chtěl těžké nesnáze –
a vzplály v žár; jím Lara tím zas byl,
jímž býval dřív – jen místo vyměnil.
Víc sláva mu, než žití vedlejší,
čímž pro podnik byl hlavou vzácnější;
sám za nástroj se pomsty jiných měl
a zkázy jich ni vlastní nezelel.
Co po volnosti jemu otroků?

By ztrestal pych jen, měl se k útoku;
v mír doufal zde v těch stěnách pochmurných
než los i člověk ho tu stejně stih,
jak štvaná zvěř dán lovcům na pospas
v síť nepolapen, čekal smrti ráz.
Bez ctižádosti hodlal napříště
se dívat s klidem v světa jeviště
než vržen v čelo vojska, bitvy šum,
nezadal v ničem svém, ni odpůrcům,
neb řečí, pokyny si velet zvyk
a z oka zřel mu – cirku zápasník.

X.

Nač o zápasu znovu vyprávět,
v němž s hodem supů v poušť se mění svět?
Nač o měnivém losu sporných stran,
nač o síle, jíž slabší udolán,
o dýmu trosek, rozmetaných zdech?
Byl stejný boj to, jak jsou boje všech!
Hněv leda že tu zuřil s příkrostí,
jež výtek neznala – ni milosti.
Zajatec o ni marně nežebral
byv dobit, jak by na porážce stál;
na obou stranách nitro výhni zla,
msta vítěze jen byt v něm nalezla;
mělť za to povstalec jak ten kdo vlád,
že málo padlých, – víc že měl jich sklát.
Již pozdě hasit války pochodeň,
když v zemi hlad a spousta slaví žeň,
žár plál kol všude v dálném okolí –
a s úsměvem Zmar čítal mrtvoly.

XI.

Zjařenou silou útok proveden:
vojsk Larových to prvý šťastný den;
než vítězství to spolu zhoubou jich –
více neřadí se dle slov vůdcových,
zášť čirou každý za úspěch již měl
a slepě na vraha jen dorážel;
nevčasná odvěta, hlad kořisti
se na lupičích zkázou vojska mstí.
Vším Lara se jak vůdce zasadil,
by řádění to vojsku odradil,
než bez výsledku – vášně plamenné
nezkrotí mírnost, síla ramene.
Až opatrnost, nepřátelský um,
v čem chybili dřív, zjevil povstalcům.
Co klamný ústup, hřmot dne, nepokoj,
co noční zápas, odkládaný boj,
co naděje na pomoc, jež vzdálená,
noc mimo stanu, v bouři strávená,
co pevnost zhrdající útokem
jíž dobýt nelze silou, úskokem –
to vše spíš neznali. Den bitvy jim
jak vysloužilci dnem byl svátečním!
Všem rychlá smrt a zápas milejší
než dlouhá nemoc čím dál trudnější.
Než zimnice a množící se hlad
rve Larovi lid z šiku napořád,
že první jásot změněn v bezradnost
a sám jen jeví pevné vůle dost.
Jen malý šik s ním sdružen pod prapor –
v ten scvrkl se kdys mnohohlavý sbor,
než shromážděn v tom hloučku mužstva květ,
jenž kázní předčí vojska bezpočet.

Všech naděj pouze, že blíž hranic jsou,
že nepřátelům tudy uniknou,
v kraj cizí vezmou s láskou k domovu
s vyhnanců hořem i zášť psancovu;
zlý los to, cizinu mít za pobyt –
však padnout hůř a dát se porobit.

XII.

Nuž v pochod! Prchnou! Noční tma všem vhod
a světlo hvězd jim slouží za průvod.
Již řeka před nimi tam, zrak jich zřel,
jak spící paprsk v ní se odrážel.
V tom ustrnou: Čí řeky snad to břeh?
Žel, běda! –nepřítel tam v zástupech.
Nazpět či dál? – Co za lesk stranou tam?
Nepřátel kopí, Othův prapor sám.
Zář ohňů pastýřských to na výších?
K bezpečí psanců příliš mnoho jich!
Necht' – bez přátel kdo v středu vrahů stál,
za krve míň – i víc již vyzískal.

XIII.

Tu ku poradě psanci staví krok,
zda vyčkat líp či myslet na útok?
Co na tom při řece že u hranic
v soupeře vrazí, jenž jim táhne vstříc?
Přec většina jím může proniknout
ať by i uváz kdo byl stržen v proud.
„Nuž napadněm je! K čemu rozmýšlet?
Na útok čekat hodno bab a sket.“

Kůň pobídnut, zbraň z pochvy tasena,
dřív sotva slova čí kdy splněna;
když na to Larův rozkaz v sluch jim zněl,
smrt ne jeden v něm volat uslyšel.

XIV.

Meč Lara tasil – klid mu z oka vlál,
klid hluboký, by zoufalstvím se zdál,
jeť mužnost to, jež odvahy má ráz
cit-li v ni k lidem dosud neuhas;
zrak na Kaleda stranou obrátil,
též na něm znát, že strach jej neschvátil;
snad lunny zář že právě chvějící
mu divným stínem přešla po líci
a truchlou bledostí ji pokryla,
že věrnost v ní, ne strast se zračila.
Když stih to Lara, vložil v soucitu
svou ruku v jeho, pevnou v chvíli tu.
Hoch mlčel však, jak dech by nebyl v něm,
jen zrakem děl: Věrní si zůstanem!
Nechť's zbaven všeho v bitvě ztracené,
dám s Bohem životu – leč tobě ne!

Než domluvil, již s druhy dále spěl
a hlouček jich voj Othův rozrážel,
kůň poslušen byl ostruh jezdcových;
třesk mečů zněl, ráz kladiv kovových,
byť počtem sláb, ne silou Larův sbor,
přec čelil všem a ničil každý vzdor –
až voda v řece krví červená
že svit ji ještě v toku znamená.

XV.

Pomáhá, radí, dává rozkazy,
kde soupeř v přesile, svůj v nesnázi,
tam všude Lara, jeho kopí ráz,
by vzrušil naděj, jejíž svit mu shas;
že útek marný, každý vytrval
a vrtkavý se znovu zbraně jal,
zře ranou vůdce, jeho pohledem
že protivník se kácel, hroutil v zem.
Hned Lara v shluku, hned sám bojuje,
hned útočí a zas své sdružuje,
nešetře sebe. – Hle sok prchá již!
Čas to, kdy vůdce ruku vznesl výš
a zamával! – Proč chochol s přílbicí
teď kles? – V hrud' šíp ho zasáh smrtící!
Ta pohybem tím štítu zbavena
a ruka hrdá, smrtí sražena;
křik vítězný mu náhle na rtech schlad,
to rámě, hle! jak by jím nebyl vlád!
Sic bezděčně dlaň jílec držela,
než druhá již i uzdu pouštěla,
již Kaled chyt. – Když bez sebe a bled,
po ráně klesl Lara v sedlo zpět,
nevěděl víc, že v místo bezpečné
ved panoš koně z vřavy válečné.
Boj druhý jeho příliš upoutal
by v spoustě vražd, byl mrtvého kdo dbal.

XVI.

Dav mrtvým zřel i zmirajícím v líc,
kol zbrojí trosky, hlavy bez přílbic,

kůň bez pána i prasklý popruh tu,
jenž v smrtelném jím strhán chropotu,
dlaň jezdce zde, jak živá na pohled,
i s ostruhou, jež pudily ho v před;
smrt mnohého až k řece srazila,
jež chladem vln rty žízní dráždila,
tou žízní hroznou, jejíž ohněm mřel,
kdo bojovníka losem sejít měl,
kdy spráhlá ústa marně touhou vřou
v hrob ochladit se kapkou jedinou.
Jen s námahou a v těžké křeči vlík
shluk raněných své údy přes trávník,
ty zbytky žití, bojem strávené,
až šťastně došel řeky, pramene!
Proud vody cítí, k ní se schyloval —
než proč v tom ustal? Pít se zdržoval?
Již nikdo nežízní! – Nač tedy pít?!
Byl boj to se smrtí jen. Teď je klid.

XVII.

Pod lípou na smrt zraněn spočíval,
za sebou maje boj, jenž pro něj vzplál,
jak bezduch Lara ve snu horečném,
jsa ztrátou krve víc již mimo zem.
Dřív jeho druh, teď vůdce výpravy
klek Kaled jemu s péčí u hlavy,
proud krve chtěje šerpou zadržet,
jenž křečí zdál se vždy víc brunátnět,
a co dech Larův stále sláb a tich,
tek v kapkách sic, než ne míň osudných.
Ač Larův zrak děl: „Nač to úsilí,
jím strasti mé by se jen zmnožily“,

přec sám zas tisk tu ruku pečlivou
a vděčí hochu s tváří truchlivou,
jejž neleká nic, jenž zří jedině
tu vlhkou skrář, již chová na klíně
ten kalný zrak, jímž oko zářilo,
nad něž mu slunce světa nebylo.

XVIII.

Nepřítel zašel za Larou až sem,
necítě bez něho se vítězem:
však marná snaha jinam přenest jej,
chlad hrdý zračil jeho obličej,
jímž s losem svým se zvolna smiřuje,
že zášti živé smrt ho zbavuje.
I Otho přišel; s koně seskočiv
zří teď krev toho, jenž ho zranil dřív,
a ptá se ho. Ždál marně odpověď
jak by ho neznal, div naň Lara vzhled
v hovoru s Kaledem. Druh řeči jich
dle všeho neznal nikdo z přítomných.
Hlas Larův sláb a cizí přízvuk měl,
v němž divoký děj kýs se obrážel;
řeč měli o scénách... v něž Kaled jen,
jak z všeho zjevno, plně zasvěcen.
I Lara mluvil s ním –byť těžce dost,
až z toho úžas v posluchačstvu rost:
Jak by ti dva, v tom co kdy zažili
půl přítomnosti byli pohřbili,
že poutem kýms se zdáli k sobě lnout,
jež z cizích nikdo nemoh proniknout.

XIX.

Jich tichý hovor trval delší čas,
již z toho zjevný jeho hlubší ráz;
než též dle toho zdát se mohlo všem,
že Kaled spíš, – než Lara před skolem,
tak z hloubi mluvil, temně, v přestávkách,
jak by mu rty i hrdlo svíral strach,
co Larův hlas, ač slabý, jasně zněl,
až blížíci se smrti ochraptěl.
Však není znát ji na něm doposud,
tak bez citu byl, v tváři nepohnut,
až bezmála před samým koncem svým,
že na páže vzhled zrakem laskavým
a pak – zřít možná v tom i náhodu –
když Kaled ztich, zved ruku k východu.
Zda jitřní paprsk oslnil mu zrak,
jenž ve chvíli tu svítl skrze mrak,
či v mysli spíš mu scéna zůstala,
že máv tam rukou, kde se udála,
sám Kaled nevěděl; než poděšen,
že zoufalstvím mu kyne příští den,
zrak od Larovy tváře odvrátil,
již celou noci stín již zachvátil.
Než Lara žil, – a hůř! že ještě žil,
neb když mu k ústům kříž kdos přiblížil
a růženec chtěl tisknout do rukou –
tu spásu duší před jich rozlukou
vzhled na obé – Bůh odpust'! – úcty prost,
jak s úsměvem, jenž zračil bezbožnost.
Tu Kaled hněvně, aniž slova děl,
ač zoufalý zrak s Lary nespouštěl,
strh pojednou zpět, rychle odhodlán,
i s víry znaky, onu smělou dlaň,

by mroucí klid měl v smrti okamžik,
nevěda as –že tím proň teprv vznik
nesmrtný život vírou získaný
jenž čeká po smrti – jen křesťany.

XX.

Dech Larovi se těžce z prsou dral,
zrak se mu kalil, černě podbíhal,
mráz třásl jím, až posléz hlava mdlá
v klín hochův neochablý zapadla;
přec tiskne k srdci, ač v něm shas již cit,
dlaň pážete, jenž nemoh rozloučit
se s rukou tou, ves snahou zaujat
tep krve slabý žitím rozehřát.
„Přec bije!“ – Marno! Sotva snílku víš,
že Lara kdys to byl, nač pohlížíš!

XXI.

Zřel ztrnule naň, jak by doposud
duch jeho nebyl vzlét nad těla rmut,
necht' sebe víc se lidé snažili,
přec stranou jej s to odvést nebyli,
a když s jich podporou se přece zdvih
z těch míst, kde Laru choval v loktech svých
a prachem v prach zřel klesnout onu skrář,
jíž měkce ustlat chtěla jeho dlaň –
jak bez citu se ani neotrás,
též ze spánku si nerval lesklý vlas,
než stát chtě pevně, klopýtl a pad,
živ sotva víc než ten, jež měl tak rád.

Tak rád! Ó k nevíře to bezmála,
by věrnost tu hrud' mužská chovala!
Tu chvíle zradila, co drahně let,
sic Kaled tajil, skrýt však nedoved:
Když prsa jeho šatu sprostěna,
by vzkřísen byl, – v něm žena zjištěna;
stud nejevil však proto, nabyv dech –
neb co mu po ženství teď, po lidech?

XXII.

Týž Larovi hrob s předky nedopřán,
kde skonat právě, důl mu vykopán,
než jeho sen hluk proto nerušil,
že bez náhrobku, kněží pohřben byl.
Vždyť truchlila proň bytost, jejíž žal
ač tichý, – pamět vůdce přetrval.
K své minulosti znát se nechtěla
a k hrozbám, dotazům všem mlčela.
Z kad přišla sem? Proč zhrdnouc doma vším,
šla do ciziny s mužem nevlídným?
Proč k němu lnula? Řeč to zpozdilá!
Zda kdy jen vůle lásku zplodila?
Snad byl k ní něžným, neb má častokrát
muž vážný hlubší cit, než na něm znát,
a vzplál-li, smích váš nepochopí hned,
proč láskou vřela hrud', když mlčel ret.
Ne z běžných článků řetěz ten byl skut,
jímž Kaled spoután, Larou obemknut,
přec lidem zvěst svou říci nechtěla
a nad tím, kdo moh' – zem se zavřela.

XXIII.

V zem ustlali mu, při čemž vedle stop
té rány, kterou před časem sklán v hrob,
na hrudi jeho jizvy shledány,
jež v boji tom mu sotva zadány,
necht' strávil kdekoliv svůj jarý věk,
jeť bojů přestálých to výsledek,
čest, nečest jeho znát v nich nebylo,
že prolita jen krev to svědčilo,
a Ezzelin, jenž víc moh povědět,
od oné noci – nevrátil se zpět.

XXIV.

V tu noc (zvěst sedláka to z okolí)
kýs venkovan si zašel v údolí,
když Luna k ránu matně zářila
a srpkem svým již v mhu se tratila,
muž ten, jenž do lesa se tajně bral,
by za dříví chléb dětem vydělal,
šel při řece, jež byla hranicí
moc Othovu od Lara dělicí.
Tu zaslech dusot! – V tom kůň s jezdcem již
se z lesa vyřítit. Mělt' jakous tíž
se sedla viset, v plášti staženou;
líc skrýval v masce, tvář měl sklopenou.
Venkovan tuše, že v tu hodinu
zde pouze jde o obět zločinu,
zřel z úkrytu, jak jezdec zabočil
ve směru řeky, s koně seskočil
a stáhnuv s něho břímě, do běhu
se svahem dal a svrh je ze břehu.

Pak chvíli postáv, naslouchat se jal,
a obracel se, zrak kol upíral
a šel dál podle řeky, jejíž hlat'
cos zdála se mu příliš zrazovat:
V tom shýbl se a shledav ve trávě
dost kamenů po jarní záplavě,
ty nejtěžší z nich vybral, z půdy zved
a silou nadlidskou vrh v řeky střed.
Venkovan však, chtě vše to lépe zřít,
se hleděl zatím tajně přiblížit.
Zhlíd cos jak hrud', jež řekou plová
a z šatu jak by hvězda blýskala.
Však dřív než vrak moh dobře postihnout,
již kámen přiletěl a strh jej v proud.
Vrak vyplul zas, než znát byl nejasně
a krví zbarviv vodu současně,
skles. A jezdec dotud za ním zřel
až vír tím povstalý se rozešel.
Pak obrátil se, vhoup se v střemeny,
dav odtud s koněm v let se šílený;
byl maskován, čí rysy mrtvý měl,
mrtev-li byl, –říc svědek nevěděl.
Než pakli hvězda hrud' mu zdobila,
byl znak to, který šlechta nosila
a jaký měl též tehdy Ezzelin
před nocí neblahou, než zapad v stín.
Zemřel-li tak, buď Nebes mír mu přán –,
dál bezejmenně pluje v oceán;
kež naději té přízeň osvědčí,
že Larovi za smrt svou nevděčí!

XXV.

Ezzelin, – Lara, – Kaled – sklesli v hrob,
bez desky náhrobní a bez ozdob.

A Kaled? – Dívka – odpor kladla všem,
nechtějíc z míst, kde vůdce kryla zem.

Duch onen hrdý hořem poklesal,
nemělat' slz, bylť němý její žal;
než běda! mocí chtít ji odtud rvát,
kde věřila, že Lara dosavad,
hned zrak jí vzplál, kol blesky metala,
jak tygřice v svém hněvu zoufalá!

Leč o samotě čas když trávila,
jak s přeludy by ze sna mluvila,
tak jak um chorý si v tom libuje,
když nahlas duchům žal svůj svěřuje.

A často pod tím stromem stanula,
kde Laru mroucího v klín vinula,
zvuk jeho řeči, zrak si kouzlí zpět,
i ruky stisk, když jal ji naposled.

Vlas ustříhla si kdys a schovala,
ten k prsům tiskla teď, v hrst nabrala,
chtíc na ránu jej zlehka přitisknout,
by komus zůstavila krve proud.

Řeč, otázky si vyměňuje s ním,
a zděšena v tom jakýms zjevem zlým
mu kyne zas, by na útěk se dal;
neb na kmen lípy sedne opodál,
a vyhublou tvář kryjíc dlaněmi,
kés divné znaky kreslí po zemi;
teď spí blíž něho, – dost té hořkosti!
neznámá světu, – vzácná věrností.

Poznámky

K názvu básně vůbec dlužno poznamenat, že jméno Lara jest španělské a že místní neb vývojový popis, vztahující se k ději neb hrdinovi básně, nemá za předmět ani určitou zem, ani jakýs určitý věk.

Lara slouží zde za jméno rodu i panství dle zvyku ve středověku, který časem obojí stotožňoval, zejména v době strannických bojů.

Lord Byron ostatně kdesi poznamenává, že si pod Larou představoval velmože, jehož moci podléhala větší neb menší část Moree (Pelloponesu); představa ta by aspoň odpovídala nedostatku ústřední vlády a úplnému téměř rozvratu vnitřních poměrů v Řecku po celý středověk.

K zpěvu prvnímu čís. I.:

Slovem originálu „serfs“, „slavery“, jež přesně značí otroky půdy, –raby, –nevolníky, nevyrozumívá se ona pod lidskou důstojnost stlačená třída lidí ve Španělsku, jak by se dle názvu zdáti mohlo, neboť nevolníků v našem slova smyslu ve Španělsku nikdy nebylo.

Nicméně užil básník významu toho k vytknutí odvislosti od smyšleného reka básně a proto překládám –„poddaný“.

K zpěvu druhému čís. XXIV.:

Událost, v tomto oddílu líčená, byla básníku vnuknuta popisem smrti, či spíše pohřbu vévody z Gandie. Zpráva, již o tomto zajímavém a zvláštním případě podává Burchart, jest v podstatě následující:

Osmého dne měsíce června kardinál z Valenzy a vévoda z Gandie, oba syni papežovi, večeřeli pospolu u své matky Vanozzy poblíž chrámu sv. Petra ad vincula (v Římě); zároveň s nimi účastnilo se i několik jiných osob hostiny.

Pozdě v noci, když byl kardinál bratru připomněl, že jest na čase, aby se navrátili domů, do apoštolského paláce, oba vystoupili na koně neb muly s malým průvodem a jeli pohromadě až k paláci kardinála Ascania Sporzy; tu se vévoda ke kardinálovi vyslovil, že zamýšlí před návratem domů dopřát si ještě někde návštěvy pro zábavu. Propustil proto celou svou družinu mimo svého štolbu či komorníka a jakousi osobu v škrabošce, jež se k němu přidružila mezi hostinou a která v předchozí době víc než celý jeden měsíc skoro denně jej v apoštolském paláci navštěvovala; vyzdvihnuv tuto osobu před sebe na mula, jel s ní směrem k židovské ulici, kde se odloučil od svého sluhy, nařídív mu, aby tu na něho do určité hodiny čekal s tím, že se sluha, kdyby se nevrátil, může do paláce apoštolského navrátit i bez něho.

Na to vévoda umístil člověka s maskou za sebe, odjížděje, aniž bych věděl kam. Než této noci právě byl zavražděn a hozen do řeky.

Sluha jeho po odchodu pánově byl rovněž napaden a smrtelně zraněn, a stav jeho, přes veškerou péči, jíž se se mu dostalo, byl takový, že nebyl s to srozumitelně vyprávěti, co se pánovi jeho přihodilo.

Následkem toho, že se vévoda do paláce nevrátil, byli sluhové jeho ráno valně znepokojeni a jeden z nich vzhledem k tomu učinil papeži sdělení o večerní vycházce jeho syna doloživ, že vévoda až dosud není doma.

Papeže zpráva ta nemálo poděsila, než týž se zároveň vyslovil, že má za to, že vévoda, zlákan byv nějakou nevěstkou, by u ní strávil noc, nechce patrně za jasného dne opustit její dům a vyčkává k návratu až večer. Vida se však večer ve svém očekávání zklamán, byl velice sklíčen a počal se různých osob vyptávati, nařídív jim, aby se k němu za tím účelem dostavili. Mezi těmito osobami byl jakýs muž s příjímím Giorgio Schiavoni, který složiv dříví z bárky na břeh, vytrval přes noc na palubě, hlídaje svou loď.

Tázán, zdali nespozoroval, že předešlé noci byl někdo shozen do řeky, odvětil, že viděl dva pěší lidi, jak vyšli z ulice a opatrně se rozhlíželi, není-li někoho na blízku. Nepozorující nikoho, vrátili se a krátce na to přišli jiní dva a jali se ohlížeti opět týmže způsobem jako oni první; neshledavše nic podezřelého, dali znamení svým společníkům a v tom se k nim přiblížil již muž, sedící na bílém koni, který měl za sebou mrtvolu, jejíž hlava a ruce splývaly po jedné straně koně, kdežto nohy po druhé straně jeho. Ti dva první muži mrtvolu podpírali, aby zabránili její spadnutí.

Tak došli k místu, kde kal z města se vpouští do řeky, načež oni dva, obrátivše koně ohonem k vodě, chopili se mrtvoly za nohy a ruce a vši silou jí mrštili do řeky. –Muž na koni se jich ptal na to, zdali mrtvého vhodili do řeky, načež odvětili: Ano, pane (Signor si). On se na to podíval po řece a spozorovav plovoucí plášť na povrchu její, tázal se, co se to černá na vodě, načež oni mu dali za odpověď, že to jest plášť a jeden z nich hodil po něm kamenem, následkem čehož plášť se potopil.

Úředníci papežovi pak se ptali Giorgia, proč to neoznámil guvernérovi města; na to týž odvětil, že viděl za svého života více než sto mrtvol na témž místě vrhnout do řeky, aniž by se byl kdo po nich sháněl, a že proto věci této nepřikládal žádné důležitosti.

Na to vyzváni rybáři a námořníci, aby propátrali řeku; ti následujícího večera našli v řece tělo vévodovo v úplném oděvu s třiceti dukáty v měšci. Byl proklán devíti ranami, z nichž jedna šla krkem, ostatní byly na hlavě, po těle a údech.

Když byl na to papež zpraven o smrti svého syna a dozvěděl se, že byl týž jako nečistota vržen do řeky, odal se nepokrytě svému bolu, uzavřel se do pokoje a hořce plakal. Teprve po mnohých poradách a domluvách podařilo se kardinálu ze Segovie, který se ještě s jinými dvořany papežovými za dvéře síně jeho dostavil, přiměti papeže, aby je k sobě připustil.

Od středy na večer až do následující soboty papež ničeho nepojedl a nespal od čtvrtku ráno do téže doby následujícího dne. Na konec pak přece, vyhovuje prosbám svých dvořanů, počal se ve svém žalu ovládati, maje na zřeteli pohromu, již by jeho vlastní zdraví utrpěti moklo, kdyby i nadále se oddával smutku.

Roscoe Lev X., sv. I., str. 265–268.